
Troccas

Tar il gieu da troccas emprovan ils partenaris da gieu da s'infurmar cun expressiuns rumantschas codadas davart lur chartas e da manar en errur lur adversaris (© Bruno Paganini)

Troccas è in gieu da chartas enconuschent ch'è derasà oravant tut en Surselva. Las chartas da troccas che portan inscripziuns franzosas èn probablamain vegnidas importadas en Grischun da mercenaris il 17avel tschientaner. Il gieu ha 78 chartas en quatter colurs: rosas, cuppas, spadas e bastuns. Mintga colur cumpiglia 14 chartas, 10 cifras e 4 chartas cun figuras (retg, regina, chaval, buob). Vitiers vegnan ulteriuras 21 chartas che vegnan numnadas las troccas plus in nar sco joker.

En general dattan ins il gieu da troccas en quatter, mintgamai dus cunter dus. Ultra da quai datti variantas da dar troccas en trais fin en sis. La lingua dal gieu è exclusivamain il sursilvan. Ina particularitad dal dar troccas è quella dal «tschintschar», vul dir dal discurren en ina lingua secreta tradiziunala. En mintga runda infurmeschan ils congiugaders lur partenaris cun agid da noziuns rumantschas codadas davart lur atgnas chartas ed emprovan da manar en errur lur adversaris. Regularmain han lieu turniers e dapi l'onn 2006 perfin campionadis uffizials grischuns da troccas, organisads d'uniuns localas u da l'Uniun grischuna da troccas.

Localisaziun	GR (Surselva)
Domenas	Expressiuns orales Praticas socialas
Versiun	25 da matg 2012

Lebendige traditionen
traditions vivantes
tradizioni viventi
tradizuns vivas

La glista da las tradiziuns vivas en Svizra ha il scopo da sensibilisar il public per las praticas culturalas e lur intermediaziun. La Convenziun da l'UNESCO davart la preservaziun dal patrimoni cultural immaterial è la basa da questa glista elavurada ed actualisada en collavuraziun cun ils uffizis chantunals da cultura.

In project da:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Departament federal da l'intern DFI
Uffizi federal da cultura UFC

Quasi mintga vitg da la Cadi (part sura da la Surselva) ha ses club da troccas. Giugà vegni però er en moda informala. Dapi l'onn 2006 datti in campinadi grischun, l'emprim organisà da la PCD giuvna da la Surselva, dapi l'onn 2008 da l'Uniun grischuna da troccas. Il schaner 2011 èn sa participadas 120 persunas en 60 teams als campinadis a Laax.

Gieu da chartas dals Rumantschs

Il gieu da troccas è ina varianta dal taroc ed il gieu da chartas il pli popular da la Surselva. El è derasà en la Cadi (Tujetsch, Mustér, Breil, Medel, Curaglia, Sumvitg), a Rueun, a Pigniu, a Glion, en il district dal Plaun ed a Cuira. Per dar troccas sa scuntran ins a chasa u en in restaurant. Ins po dar troccas en duas manieras: «senza discurren» u «cun discurren». I valan las reglas usitadas al lieu.

Il gieu ha 78 chartas ch'èn vegnidas svilupadas en l'ufficina dal stampader da chartas Johann Georg Rauch enturn ils onns 1831-1838. Las chartas pon vegnir cumpradas en il commerzi spezialisà sut «1JJ-Tarot». Ellas mussan ils quatter simbols da color talians «rosas», «cuppas», «spadas» e «bastuns» cun mintgamai 14 chartas (quatter chartas cun figuras: retg, regina, chaval, buob e 10 chartas cun cifras). Vitiers vegnan 21 chartas che vegnan numnadas las troccas (trumfs dad I-XXI) plus il nar. Las chartas cun figuras e las troccas portan inscripziuns franzosas. Sin las chartas stat per exempel «Le jugement», «Le soleil», «Le bateleur», «L'etoile», «La mort», ma ils giugaders dovran nums rumantschs per ellas. La finamira dal gieu è quella da far blers puncts cun chartas preziusas sco trumfs e chartas cun figuras e dad indeblir la cuntrapartida. Sch'ins gioga bain ensemen, pon ins er gudagnar cun chartas nauschas.

Troccas èn trumfs

Per il solit vegni giugà en quatter ed en dus teams che vegnan furmads cun trair la sort. Il scartist reparta las chartas en trais rundas. En l'emprima runda survegn mintga giugader sis chartas, alura anc ina giada sis chartas e la finala set chartas. Il scartist survegn las ultimas duas chartas e metta giu duas chartas tenor libra tscherna. Suenten mintga runda dastgan ils giugaders infurmar in suenter l'auter lur partenari davart las chartas ch'els han en maun. Quai fan els cun tschertas locuziuns, però senza numnar las colors. Quai vegn numnà «tschintschar». Alura vegni decidì, sch'i vegn cuntinuà cun il gieu u sch'el vegn terminà e sche las chartas vegnan repartidas da nov. Mintga giugader sto mussar color; sch'el n'ha nagina color pli, sto el giugar ina trocca (trumf). Las troccas prendan tut. Il nar na prenda mai, po dentant vegnir dà adina.

In gieu ha quatter rundas. In gieu dat tut en tut 72 puncts. Ils partenaris che han fatg main che 36 puncts noteschan lur puncts negativs, la cuntrapartida ils puncts positivs. I dat er variantas per trais, per tschintg e per sis giugaders.

Barat sur ina lingua secreta

Per il barat ritualisà davart la qualitad da las chartas survegnidas datti trais designaziuns: «dar da tschintschar», «dar cun autras» e «cantar». L'art dal discurren è quel da descriver al congiugader indirectamain en moda differenziada il gener ed il dumber da las chartas survegnidas e da manar en errur il medem mument l'adversari. En quest connex è sa svilupada ina terminologia da basa rumantscha che po esser differenta da vitg a vitg. A quai servan noziuns tradidas, spruhs, nums locals sco er tscherts gest e la modulaziun da la vusch. «Passun» per exempel vul dir nauschas chartas, «pass» signifitgescha chartas mediocras e tar il «passet» èn las chartas fitg bunas. «Jeu gidel» vul dir bunas chartas, «lavau» u «senza mei» renda attent ad in gieu betg bun, «pli bugen autras» circumscriba in gieu modest. Impurtant èsi ch'ils partenaris vegnian bain perina. Las infurmaziuns na ston dentant betg esser vardaivlas: In giugader po per exempel er exagerar per manar en errur l'adversari. En tscherts lieus dastga il possessur da la charta la pli ferma (trocca XXI) spluntar sin maisa, cur ch'i vegn giugà per l'emprima giada ina trocca (tranter auter a Mustér ed a Medel). Suenten il «tschintschar» na vegni betg pli discurren.

Clubs e campinadis

A dar troccas emprendan ins per regla en famiglia, ma i vegnan er offrìds curs. Giuvenils e dunnas han interess vi da quest gieu divertent che vegn giugà oravant tut ils mais d'enviern. Avant in pèr onns ha il gieu da troccas survegnì nov schlantsch grazia a la fundaziun da clubs locals ed a la realisaziun da turniers ed i vegn adina pli savens dà troccas en la publicitad. Quest gieu complex porscha bleras pussaivladads per variar, dovra concentrasiun e pretenda ina tscherta experientscha. Tar il «tschintschar» vegn cultivada in'atgna cultura linguistica cun bleras nianzas ch'è vegnida integrada er en la lingua rumantscha da mintgadi ed en la litteratura. Turniers locals ed ils campinadis grischuns promovon il gieu da troccas ed al rendan enconuscent sur ils cunfins linguistics ora. Er giugaders che na discurren betg rumantsch survegnan en quest connex ina invista da questa lingua.

Il gieu da troccas è vegnì inventà il 15avel tschientaner en la part sura da l'Italia ed è probablmain vegnì purtà en Svizra da mercenaris. L'onn 1572 è el vegnì menziunà per l'emprima giada en il chantun Sutsilvania. Al

cumenzament è il dar troccas stà derasà sco «gieu elevà» en spezial tar la classa sociala superiura. Ins na sa betg, sche quest gieu è arrivà directamain da la Lombardia en il Grischun ubain sur la Svizra tudestga. L'emprima cumprova segira en il Grischun è il conclus da la vischnanca da Trun da l'onn 1725, cun il qual è vegnì scumandà da dar troccas per evitar canera e stgandels. Il 18avel e 19avel tschientaner è il gieu da troccas vegnì stgatschà en Svizra dal jass, cun excepziun da paucas regiuns (Grischun, Vallais). Dapi il cumenzament n'è quest gieu strusch sa sviluppà vinavant. Las reglas vegnan adina tradidas a bucca. Il cumenzament dal 20avel tschientaner è il dar troccas sa derasà da la regiun enturn Mustér en direcziun da Cuira.

Ils Sursilvans han sviluppà lur terminologia da gieu per part or da quella da l'Italia, da la Frantscha ed or dal tudestg svizzer. Er atgnas expressiuns èn vegnidas sviluppadas, ch'ins enconuscha per part mo localmain. Il num «troccas» deriva probablamain dal tudestg «Troggen».

Cumpagnia e divertiment

Pli baud era il dar troccas sper il saut l'unica distracziun dal mintgadi. Famiglias visitavan ina l'autra e devan troccas. Suenter devi ina marena. En ils restaurants vegniva dà troccas la dumengia suentermezdi ubain suenter l'emprova da la musica da flad u dal chor. Breil e Glion eran ed èn centers impurtants per il gieu da troccas. Durant la Segunda Guerra mundiala ha quest gieu pers in zic da sia fascinaziun, ma la fundaziun da clubs da troccas dapi ils onns 1960 ha inizià ina nova prosperitad. Sco mesira per promover il gieu e la lingua vendan oz la RTR (Radiotelevisiun Svizra Rumantscha) e la LR (Lia Rumantscha) chartas da troccas per pretschs reducids.

Tradiziuns sumegliantas

En il Vallais (Grächen, Visp, Visperterminen, Münster) demussa il gieu parentà «Troggu» atgnas caracteristicas. Troccas vegnan er dadas en Austria, en Frantscha, en Italia, en Germania ed en Ungaria.

Ulteriuras infurmaziuns

Carla Deplazes: Troccas. Das Tarockspiel in Graubünden. En: Schweizerisches Archiv für Volkskunde 83. Basilea, 1987, p. 41-59

Gion Tumasch Muoth: Stecken, Schwerter, Kelche und Rosen. En: Terra Grischuna 6. Cuira, 1988

Sturzenegger Stiftung (ed.): Das Tarockspiel in der Schweiz (Schweizer Spielkarten 2). Schaffusa, 2004

Tarock: En: Atlas der schweizerischen Volkskunde. Basilea, 1950–1995